

Balanceren

tussen veiligheid en hulpverlening bij een vermoeden van radicalisering: een praktijkverhaal

DOOR AN VICTOIR EN MARLEEN VAN DEN MOOTER

In 't kort

Als CLB's een signaal ontvangen dat een leerling mogelijk radicaliseert, is het balanceren tussen veiligheid en hulpverlening. De CLB'er komt voor dilemma's te staan. Er is geen protocol dat de 'beste' werkwijze toont. We kunnen wel leren van elkaars ervaringen. Daarom vindt een CLB het belangrijk om hier haar verhaal te brengen. Marleen Van den Mooter, referentiepersoon radicalisering voor Vrij CLB Netwerk, biedt reflecties op de keuzes die CLB'ers moeten maken en besluit dat er geen enige en 'juiste' aanpak bestaat bij een vermoeden van radicalisering.

An Victoir
is verantwoordelijke psychosociaal functioneren bij Vrij CLB Netwerk en eindredacteur Caleidoscoop.

Marleen Van den Mooter
is pedagogisch begeleider kansenbevordering bij Vrij CLB Netwerk, waar ze ook referentiepersoon radicalisering is.

B

BINNEN LANGS EEN ZIJOORTJE

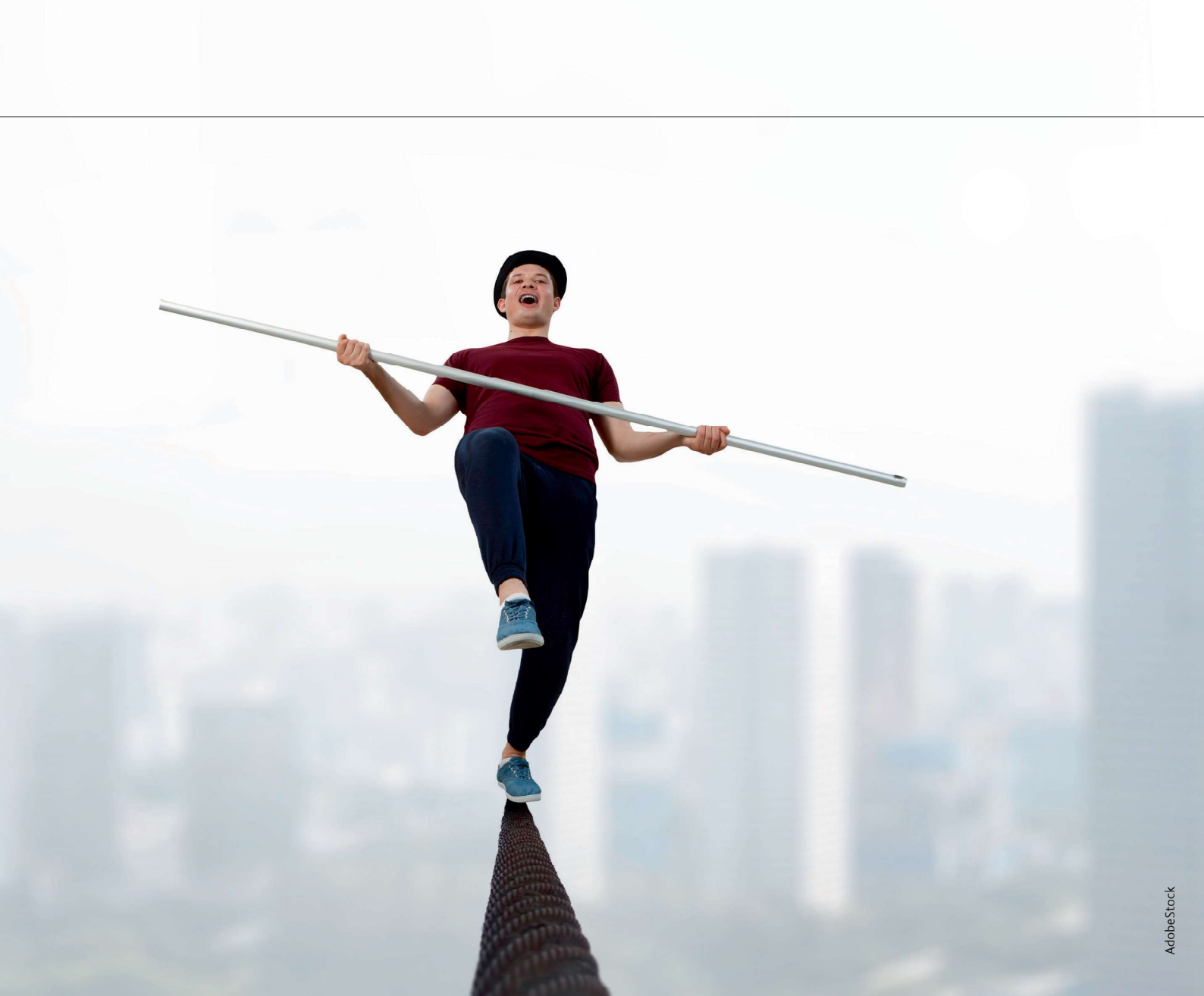
Als leerlingen radicaliseren, zou je spontaan denken dat de onmiddellijke omgeving, bijvoorbeeld de school, daarvan als eerste een signaal

geeft. In het geanonimiseerde relaas¹ dat nu volgt komt de melding dat er mogelijk radicalisering speelt in een gezin op ons CLB² binnen via een zijpoortje. In een verslag over een begeleiding van leer- en ontwikkelingsproblemen geeft een externe ambulante dienst aan dat er mogelijk signalen zijn van radicalisering. Een 6-jarige jongen (kind A) doet dreigende uitspraken zoals 'alle slechte mensen moeten dood'. De ouders geven bovendien aan dat ze niet langer beroep wensen te doen op de hulpverlening, noch voor kind A, noch voor andere kinderen uit het gezin. De hulpverlenende instantie staat voor een dilemma: ze kunnen dit kind niet meer opvolgen. Daarom geven ze het signaal via het verslag aan ons CLB.

Onze CLB'er polst bij de zorgcoördinator op school of er daar ook signalen zijn. Ja, er waren vroeger wel wat zorgen rond de oudere zus ... maar die

¹ Omwille van de privacy van de betrokkenen noemen we geen namen of plaatsen. We hebben een aantal elementen uit het verhaal licht gewijzigd, zonder aan de essentie van het verhaal te tornen. Het is belangrijk om weten dat de casus is beschreven vanuit de toen geldende regelgeving rond de lokale integraleveiligheidsceel. Deze regelgeving is ondertussen gewijzigd.

² De auteurs beschrijven de casus vanuit de ervaringen van het betreffende CLB.

AdobeStock

waren uitgeklaard. We gaan een jaar terug in de tijd. De oudere zus van kind A wil niet naar school als bepaalde lesinhouden geprogrammeerd staan. Wil ze niet of mag ze niet? De ouders geven aan dat ze bepaalde onderwerpen niet zo geschikt vinden voor een kind van die leeftijd. De school praat met de ouders, er wordt een en ander uitgeklaard en het incident is gesloten. Het gezin blijft wel op de radar van de school. Een huiswerkbegeleider krijgt van het gezin de boodschap dat het niet meer nodig is om aan huis langs te komen. De schooldirecteur probeert om op bezoek te gaan, om te kijken of ze dan wat anders kunnen doen, maar de deur blijft gesloten. En vandaag is de externe hulpverlening rond de leer- en ontwikkelingsproblemen - waarvoor de ouders vrijwillig intekenden - dus op initiatief van de ouders stopgezet. Is er dan toch meer aan de hand?

EEN KINK IN DE COMMUNICATIEKABEL

Op school beseffen ze dat ze over hun zorgen zouden moeten praten met de ouders. Maar ze weten niet goed hoe dat aan te pakken. Het is een aartsmoelijk onderwerp. Wat riskeren ze als ze een

Mogen hulpverleners iets ondernemen als ze zich verontrust voelen?

Hulpverleners en zorgverstrekkers hebben beroepsgeheim. Ze kunnen niet zomaar vertrouwelijke informatie over hun cliënten delen. Het beroepsgeheim mag wel doorbroken worden bij een verontrusting of bij een 'noodtoestand' waarbij het 'daadwerkelijk en onmiddellijk gevaar' dat andere mensen lopen, voorgaat op het beroepsgeheim. Of er sprake is van een noodtoestand, moet een CLB-team gezamenlijk beslissen op basis van de beschikbare (en in de praktijk altijd onvolledige) informatie.

Bij verontrusting kunnen CLB's aanmelden bij de gemandateerde voorzieningen. Wanneer er sprake is van een noodtoestand, kan men zijn beroepsgeheim doorbreken om een derde te betrekken om de veiligheid te herstellen. Men hoeft daarom niet de politie of het parket in te lichten. Men kan mensen of organisaties inlichten waarvan men verwacht dat ze de persoon in kwestie kunnen helpen. Dat kunnen ouders, vrienden, familie of hulpverleners zijn. Aangezien jongen A op school zit en men contact had met het CLB in het hulpverleningstraject, is de piste die de externe hulpverlener koos geen onlogische keuze.

Bij een noodtoestand hoeft men trouwens niet na te denken of de 'derde' die wordt betrokken wel of niet gevat zit in de integrale jeugdhulpverlening. Het doorbreken van het beroepsgeheim kan dan namelijk zonder voorwaarden. (Voor andere vormen van gegevensdeling zijn er wél andere regels voor hulpverleners binnen versus buiten IJH.)

▲ hypothese over radicalisering op tafel leggen? Kan het CLB helpen?

De signalen die we als CLB nu krijgen over kind A, gecombineerd met het verhaal van vorig jaar over de zus en de huiswerkbegeleiding, maakt dat we graag snel een gesprek met kind A en de ouders willen. Niet om de hypothese radicalisering plotsklaps aan het gezin te presenteren. Wel om alle elementen op een rij te zetten. Om te vragen waarom de lopende begeleidingen zijn stopgezet, om aan te geven dat we ons zorgen maken om de ontwikkeling van kind A, om aan te geven dat we beschikbaar zijn voor ondersteuning. We spreken af om dat gesprek te organiseren op school, zodat ouders, CLB en school als gelijken aan tafel kunnen zitten.

We hebben een tolk nodig. Dat zorgt voor vertraging. Een tolk bestel je niet zoals je dat met een afhaalpizza doet. Er moet eerst en vooral een tolk beschikbaar zijn. En dan moet je goede afspraken maken met alle betrokken partijen. Dat gaat moeizaam. Er gaan weken over.

De tijd en plaats van het gesprek liggen vast. Oef. En dan ... komt de tolk niet opdagen. Het gesprek is dus erg moeizaam. Herkenbaar voor CLB'ers? Zeker. Er komen bijna altijd kinken in de kabel. Dit is het leven zoals het is, geen opgepoetst succesverhaal.

Marleen zegt: 'Signalen moet je altijd met een brede blik bekijken. We hebben al scholen gezien die te snel concluderen dat een leerling radicaliseert. Het is positief dat deze school eerst wil praten. Op het CLB zetten we evenmin een traject op gang zonder de toestemming van ouders als we vermoeden dat er geen onmiddellijk en dreigend gevaar is voor de leerling en we nog perspectief zien op een vrijwillige deelname van het gezin.'

Op het moment dat er verschillende signalen zijn die mogelijk kunnen wijzen op een verontrustende situatie, raad ik aan om de aanpak met het CLB-team te bespreken. Je hebt nood aan een multidisciplinaire kijk, collegiale steun en gezamenlijke beslissingen. Je kan best ook je teamcoördinator, vestigingscoördinator of directie erbij halen. Ook in dit CLB heeft een heel team samengewerkt rond deze casus, wat ik zeer positief vind.

Hoe urgent een verhaal rond radicalisering ook lijkt, dit zijn bij uitstek casussen waarin je vaak overlegt en goeie afspraken maakt. Een potje angstvoetbal spelen omdat anderen er op aandringen is geen goede piste.'

HET LIVC WORDT BETROKKEN

Op school staat de tijd ook niet stil. Ze zijn oprecht bezorgd. Zij zoeken uit wat je kan doen als je denkt aan radicalisering, want ze zijn niet echt vertrouwd

met deze materie. Bij het Departement Onderwijs raadplegen ze de 'handvatten rond de preventie, aanpak van en omgaan met radicalisering'³ om uit te zoeken: mag of moet je signalen melden en wat is de verantwoordelijkheid van de school? De directie licht de voorzitter van de Inrichtende Macht in én de burgemeester, die in de gemeente uiteraard de eindverantwoordelijkheid voor veiligheid heeft. Eigenlijk is dat op basis van de signalen die men op dit moment heeft nog niet nodig: het kan zijn dat er andere dingen aan de hand zijn dan radicalisering. Maar we snappen dat mensen uit ongerustheid soms (te) grote middelen willen inzetten.

De bal gaat aan het rollen. De gemeente neemt het initiatief om meteen een lokale integraleveiligheidscel samen te roepen, een LIVC dus, om af te stemmen wat er moet gebeuren. Politie, burgemeester, het sociaal huis, de school van kind A, huiswerkbegeleiders en de scholen waar oudere broers en zussen zitten, zijn aanwezig. Niet de ouders. Niet het CLB. Men besluit op het LIVC: we hebben niet genoeg informatie, al maken we ons wel zorgen. Er wordt ook gefronst: waarom is het CLB hier eigenlijk niet? Zij hebben toch informatie over deze leerling? En de school heeft hen toch laten weten dat het LIVC zou samenkomen?

De school vraagt in naam van het LIVC aan het CLB om informatie over kind A in te brengen op een

³ <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/je-schooleleid-en-radicalisering> - Handvatten voor je schooleleid - Handvatten voor de preventie aanpak en omgang met radicalisering en polarisering binnen leerplichtonderwijs

volgende bijeenkomst van het LIVC. Wat nu?

HET BEEN STIJF HOUDEN

CLB'ers zijn doordrongen van DRM (decreet rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp). We weten op ons CLB wel hoe het zit met spreekrecht en zwijgrecht en we zijn heel voorzichtig als het op gegevensdeling aankomt. Bovendien hebben we enkel via de school een informele melding gekregen, geen officiële uitnodiging om op het LIVC aanwezig te zijn. En zelfs mét een officiële uitnodiging gaan we niet zomaar alle informatie die we hebben over leerlingen te grabbel gooien. Ons CLB zegt: 'Vanuit onze finaliteit van hulpverleners en vanuit ons beroepsgeheim kunnen we het niet maken dat we informatie over deze leerling delen.'

We raden de school aan om contact op te nemen met de Cel Deradicalisering van het Departement Onderwijs⁴. Daar krijgt de school de raad om deze casus op precies dezelfde manier als een POS-casus⁵ (problematische opvoedingssituatie) te behandelen. Dat betekent dat bezorgdheden rond gedrag en reacties van de leerling op tafel moeten komen. Maar kan dat wel als meteen ook de politie bij aan de tafel zit?

Marleen zegt: 'De Cel Deradicalisering geeft aan dat breed kijken verstandig is. Ja, er is een probleem, maar laten we dat ook niet te snel radicalisering

noemen. Bij een verontrustende opvoedingssituatie moet de politie niet automatisch ingelicht worden, dat weten hulpverleners. Komt er later nieuwe informatie beschikbaar die het vermoeden van radicalisering nog veel sterker maakt, dan kan een melding bij politie of parket alsnog gebeuren.'

OPEN KAART SPELEN?

Ondertussen is er nog altijd geen gesprek met het gezin zelf geweest over de hypothese 'radicalisering', terwijl er al veel beweegt. Het CLB-team moet een lastige knoop doorhakken. Kunnen we het vermoeden van radicalisering benoemen zonder het gezin te verliezen? Sommige teamleden vinden: we moeten het benoemen. Je kan daar nu niet meer omheen. Als ouders merken wat er allemaal gebeurt in het LIVC, lijkt het alsof we op slinkse wijze hun vertrouwen winnen om dan de piste radicalisering aan te snijden. Dus laten we open zijn. Dat is niet makkelijk, maar zo zijn we wel fair. Anderen zeggen: 'Het is riskant. Je weet dat er ook situaties zijn waarbij men op dat moment de deuren dicht gooit en elke verbindingsslijn wordt doorgeknipt. Dan kan je niets meer betekenen voor dat gezin.'

Je kan een beslissing niet terugdraaien, je moet handelen in onzekerheid. Maximale openheid naar ouders toe is essentieel in functie van veiligheid, maar misschien ook in functie van hulpverlening ... ook al riskeren we zo het gezin te verliezen.

⁴ Te contacteren via deradicalisering.onderwijs@vlaanderen.be

⁵ Vandaag spreken we over een 'verontrustende opvoedingssituatie' of VOS. Het parket kan de jeugdrechtbank inschakelen bij VOS. Het is echter niet zo dat alle verontrustende opvoedingssituaties gemeld worden bij het parket. De CLB's volgen de procedures binnen Integrale Jeugdhulp en melden leerlingen via het M-document aan bij de gemandateerde voorzieningen in geval van maatschappelijke noodzaak.

▲ **Marleen zegt:** ‘Dilemma’s rond ‘wat vertellen we, hoe en wanneer doen we dat’ blijven in deze casus wegen. Het enige wat je kan doen is samen met je team bekijken wat mogelijke voor- en nadelen zijn van de alternatieven die je ziet. Vraag gerust om ondersteuning bij de referentiepersoon radicalisering van jouw net (ik ben de referentiepersoon voor Vrij CLB Netwerk). Bij moeilijke casussen toets ik zelf ook af (met geanonimiseerde informatie) bij het Departement Onderwijs.

We zien in dit verhaal dat bezorgdheid mensen ertoe kan leiden om snel initiatieven op te starten waarvan ze de consequenties niet helemaal (kunnen) voorzien. Ik schrik daar tegenwoordig niet meer van, dat gebeurt ook op andere scholen. Radicalisering is een probleem waar men nog niet zo veel ervaring mee heeft. Men durft dan niet te vertrouwen op de ‘gewone’, goede zorgstructuur en zet alle mogelijke middelen tegelijk in.’

WIE MAG WORDEN BETROKKEN?

Het gezin heeft kinderen die in verschillende scholen zitten, in verschillende gemeenten en verschillende netten. Dat maakt het niet eenvoudig om zicht te krijgen op de hele situatie en we vragen ons af wat we vanuit ons CLB mogen ondernemen naar de CLB’s van de andere kinderen. Een school kan iets gemakkelijker een andere school contacteren⁶, of iemand anders die verbonden is met het gezin, bv. iemand van een sociaal huis. Het beroepsgeheim maakt dat we ons afvragen of wij vanuit het CLB contact moeten opnemen met de andere CLB’s, zelfs al is het gewoon om te horen of zij een link hebben met het gezin.

Op dit moment vinden we de hypothese van radicalisering niet voldoende onderbouwd en mogen we niet zomaar stellen dat de veiligheid

of integriteit van de kinderen ernstig bedreigd is. Uitzonderingen op het beroepsgeheim zijn zeer strikt omschreven en betreffen situaties waarin we in functie van de veiligheid en integriteit wél gegevens uitwisselen.

We kiezen een pragmatische oplossing: als de school de andere scholen contacteert, vragen we hen om ook het betrokken CLB te laten contacteren. Niet om de casus te bespreken, wel om aan te geven dat we in de toekomst – na het akkoord van ouders – contact zullen opnemen.

De tijd dringt. Een tweede LIVC staat namelijk gepland. We kregen dit keer een officiële uitnodiging en we beslissen om te gaan.

EEN TWEDE LIVC

Vooraleer het tweede LIVC plaatsvindt, hebben wij als CLB en de zorgcoördinator van de school van kind A een overleg gehad om de rol en positie van CLB uit te klaren. Want na het eerste LIVC moest de school de boodschap van LIVC naar CLB brengen en werd prompt teruggestuurd met ‘het CLB wil niet praten’. Dat is geen comfortabele positie voor de zorgcoördinator, en dat snappen we. We hebben het ook over de marges voor gesprek met het gezin, die dun zijn geworden nu de school politie inschakelde zonder eerst de ouders te horen. De school zegt: we hebben goed willen doen, maar we hebben zo een aantal stappen gezet die we nu niet kunnen terugdraaien. We moeten daaruit leren.

Op het tweede LIVC zitten de gesprekspartners dus beter voorbereid aan tafel. De school stelt expliciet: het gaat in deze casus om preventie, om vroegsignalering. Wellicht is radicalisering (nog) niet aan de orde. Wij als CLB leggen aan alle betrokkenen uit wat we wel doen (hulpverlening, bruggen bouwen), wat we niet doen (melden bij politie of parket, tenzij er heel ernstig en onmiddellijk gevaar is) en dat we ons houden aan onze regelgeving en deontologie. De politiemensen horen dat echt niet graag. Ze vinden dat we de veiligheid van kinderen opofferen aan dat ‘heilige’ beroepsgeheim. De politiemensen zeggen: ‘Laat de ouders merken dat wij ook bezig zijn met ‘verontrustende opvoedingssituaties’ en alert zijn voor radicalisering. Zo merkt het gezin dat er sociale controle is (zonder dat we al effectief een melding doen aan het parket), dat we bezorgd zijn om de veiligheid van de kinderen. Dat werkt preventief. Je moet als CLB’er in zo’n overleg sterk in je schoenen staan om je rol van hulpverlener zuiver te houden tegenover alle (goedbedoelde) suggesties van de andere betrokkenen.

We blijven als CLB aangeven dat we niet genoeg

⁶ Scholen mogen ook niet zomaar informatie uitwisselen met elkaar. Zij moeten ook de afweging maken of het opportuun is gegevens te delen in het belang van leerling. Het ambtsgeheim zegt dat je niet zomaar gegevens mag bezorgen ‘aan anderen dan die daarvoor gerechtigd zijn’.

Bevoegdheden van LIVC versus LIVC-R

Wat vroeger een LIVC heette, is vandaag een LIVC-R geworden, de lokale integraleveiligheidscel inzake radicalisme, extremisme en terrorisme. De wet tot oprichting van lokale integraleveiligheidscellen inzake radicalisme, extremisme en terrorisme die op 30 juli 2018 in het Staatsblad werd gepubliceerd, bepaalt dat de oprichting hiervan verplicht is binnen alle gemeenten.

Een LIVC had als overlegstructuur geen specifieke wettelijke basis om informatie die valt onder het beroepsgeheim te delen. Tussen justitie/politie enerzijds en hulpverlening anderzijds is er namelijk geen gedeeld beroepsgeheim mogelijk. Op een LIVC zaten mensen zonder beroepsgeheim (vb. de school, politie) en mensen met beroepsgeheim (vb. sociaal huis) en met die verschillende mandaten moest je als CLB rekening houden. Ondertussen is het er voor CLB’ers op vlak van regelgeving niet eenvoudiger op geworden. Het LIVC is vervangen door een LIVC-R. Artikel 458ter van het Strafwetboek biedt een juridisch kader voor casusoverleg binnen een LIVC-R, maar een federale wet op de LIVC-R schiep wat onduidelijkheid voor de personeelsleden van Vlaamse overheden. De juridische diensten van de CLB- en onderwijskoepels volgen dit op. Contacteer hen als je wordt uitgenodigd op een LIVC-R.

signalen zien om te kunnen spreken van een dreiging. We zijn evenmin blij met het feit dat de ouders niet op de hoogte zijn van dit overleg. Zelf hebben we op het CLB nu een verbinding – hoe embryonaal ook – met het gezin. Die komt onder druk te staan als er achter de rug van de ouders zo veel gebeurt. We stellen voor om met alle onderwijspartners de ouders en een tolk uit te nodigen. In dat gesprek willen we de bezorgdheden die we met zijn allen hebben t.a.v. de kinderen bespreken. Hun leerkansen en ontwikkeling komen mogelijk in het gedrang. Daar moeten we nu rond werken.

Marleen zegt: 'Als we terugkijken op de casus, moeten we vaststellen dat er heel wat stappen werden gezet vooraleer er met de ouders werd gepraat over de verontrustende signalen. In deze casus was de verontrusting sneller verminderd als er wél een gesprek was geweest. Maar net zo goed zijn er verontrustende casussen waarbij een gesprek tot gevolg kan hebben dat mensen zich gaan indekken. Het blijft een dilemma waarbij de hulpverleners een beslissing moeten nemen zonder redelijke garantie dat ze de goede keuze maken.'

VAN RONDETAfel NAAR CLB-TRAJECT

Er komt een rondetafel met de ouders en de onderwijsgerelateerde partijen: directies en zorgcoördinator van de school, de huiswerkbegeleider en het CLB. Een tolk wordt ook gevraagd.

Het gesprek loopt moeilijk. De tolk zit in de file en we moeten het gesprek zonder haar beginnen. De ouders zijn wat verbouwereerd dat er zo veel volk om de tafel zit en voelen zich niet op hun gemak. Toch levert het gesprek positieve resultaten op. We

schetsen duidelijk de rol van het CLB, we leggen uit wat beroepsgeheim en vertrouwelijkheid betekent. De andere partijen om de tafel staan daar ook op, omdat ze weten dat wij anders geen hulpverlenersrol kunnen opnemen. De ouders pikken onze boodschap goed op: 'Nu zitten we met veel rond de tafel, maar eigenlijk nodigen we jullie uit om ook met ons CLB een traject te lopen in functie van de ontwikkeling van uw kinderen.' Ze willen samen met het CLB een traject lopen. Zo kunnen wij verdere stappen zetten los van het LIVC.

De ouders klaren nu ook een aantal misverstanden uit. Nu snappen we bijvoorbeeld dat het stopzetten van de externe hulpverlening zeker geen bewuste en doordachte weigering was. De financiële kant van de zaak én de idee dat de zomervakantie géén school én dus ook géén hulpverlening betekende, hadden roet in het eten gegooid. Ze wilden de hulp gewoon even on hold zetten maar wisten niet goed hoe en aan wie ze dat moesten vertellen. Ze willen nu de externe hulpverlening terug opstarten. De ouders zeggen ook: 'We herkennen wel wat jullie zeggen over het gedrag ons zoontje. Wij missen ons land, we kijken naar beelden, maar dat zijn vaak beelden met geweld en dreiging. Ons kind ziet dat wij verdriet hebben, en dat is voor hem niet gemakkelijk.'

EVEN ALLES OP EEN RIJTJE: IS ER HIER DREIGING?

Waarom zijn mensen in deze casus verontrust geraakt? Omdat meerdere lijnen tussen gezin, school en hulpverlening doorgeknipt werden. Dat kan niet helpend zijn voor een kind met specifieke onderwijsnoden. Als we doorvragen, blijkt dat taalbarrières en het feit dat ons zorglandschap behoorlijk ingewikkeld in elkaar zit misschien

wel héél bepalend zijn geweest in de beslissingen die het gezin nam. Een communicatielijn met een hulpverlenende organisatie is sneller doorgesproken dan je zou denken. Zo kom je ongewild in een situatie waarbij de hulpverlener denkt: ze willen niet meer komen, en de ouders denken: we mogen niet meer komen. Van enige onwil is geen sprake, bij geen van beide partijen.

En die dreigende uitspraken van kind A dan dat 'alle slechte mensen dood moeten'? Zesjarigen hebben gevoelige oren en pikken feilloos zinnen op uit tv-series en computergames. Daarover praten en reflecteren is de meeste zesjarigen niet gegeven. Bovendien hebben we te maken met een kind dat een andere thuistaal heeft en een gezin dat vroeger in oorlogsgebied heeft gewoond. Ook het relaas van de oudere zus dat een oudere broer een heleboel akelige dingen meemaakt, blijkt een (al bij al knap uitgelegd) verhaal over hardnekkig spijbelen van broer, waardoor de politie preventief betrokken werd. Niet dat we de piste radicalisering willen wegdenken, maar we moeten blijven openstaan voor andere perspectieven!

LIVC 3

We gaan een paar maanden verder in de tijd, naar een derde LIVC. Het blijft voor ons moeilijk om

te beslissen wat we daar wel of niet zeggen. De politiediensten doen sterk appel op iedereen om informatie te delen in functie van veiligheid. Wij houden ons aan ons beroepsgeheim.

We kiezen ervoor gedeeltelijke informatie te geven. Ja, wij hebben als CLB verbinding met het gezin. Neen, wij hebben geen signalen van radicalisering te melden. We benadrukken dat het contact positief is, dat de ouders actief meezoeken naar oplossingen. De school bevestigt wat wij zeggen. Dat hadden we vooraf afgesproken. Het is géén informatie die gevoelig ligt en we oordelen dat dit 'need to know is' voor het LIVC. Twee positieve stemmen helpen beter dan een om de ongerustheid te temperen.

Maar wat blijkt nu? Dat er een urgent probleem is bij de oudere broer, volgens diens school. Naast het spijbelen (waarvoor de politie al betrokken werd) is er sprake van zware conflicten met de ouders en boze en brutale uitvallen tegen leerkrachten. Omwille van het gedrag dat zo over de schreef ging, is papa op gesprek gekomen met de school, maar dat mondde uit in boze woorden en papa die opstapte. De school snapt eigenlijk niet goed waarom. De procedure BOS (buitengezet op school) is opgestart en op enkele weken tijd is oudere broer uit de school gezet. Dit gebeurde zonder dat het CLB van oudere broer betrokken werd. Kunnen of mogen wij vanuit ons CLB daarop reageren? Want dit vinden we niet oké. Akkoord, agressief gedrag kan niet op school. Maar om zo alle lijnen door te knippen bij een jongen die zich niet goed voelt in zijn vel en aangeeft dat het thuis ook niet makkelijk loopt?

Door dit voorval krijgen de mensen rond de tafel het benauwd. Ook de politie. Uiteraard, zij krijgen ook niet elke dag met zo'n casus te maken. Vanuit hun bezorgdheid neigen ze nu heel erg naar het veiligheidsperspectief. 'Als hulpverleners niets melden over kind A, staan we als politie machteloos', klinkt het. Maar ze volgden het gezin toch al op in verband met de spijbelproblematiek? Wij als CLB houden voet bij stuk. Wij krijgen geen verontrustende signalen in de begeleiding van kind A. We hebben nog altijd verbinding met het gezin. Er is voor ons geen enkele reden om een stap richting politie of parket te zetten. We willen als CLB niet op een LIVC zitten om een dossier aan te vullen met mogelijke signalen.

Ons CLB koppelt na LIVC 3 even terug aan Marleen. Blijven we op onze strepen staan over het niet doorbreken van ons beroepsgeheim in het LIVC? We besluiten: ja, dat moeten we doen. We houden vast aan het DRM, onze hulpverlenerspositie. We gaan niet meer naar het volgende LIVC. We hebben gedaan wat we moesten doen – de angst

getemperd, ervoor pleiten om breed te blijven kijken en het gezin opnieuw kansen geven – zonder onze regelgeving met de voeten te treden. Meer of andere dingen kunnen we niet doen.

We beslissen ook om het CLB van oudere broer te contacteren. We geven aan dat het bruuske doorknippen van linken ons ongerust maakt en dat de school van oudere broer er toch mee in haar maag zit gegeven de situatie. Het is de ‘zuiverste’ weg die we in het belang van het gezin kunnen nemen: nu kan het andere CLB haar rol opnemen.

De oudere broer startte na enkele tussenkomsten van het CLB en afstemming tussen de CLB-teams van het basis- en het secundair onderwijs opnieuw in een school secundair onderwijs. Een volgende LIVC werd (in samenspraak met Marleen) niet meer door het CLB en de school secundair onderwijs bijgewoond, omdat er geen verontrusting meer was.

Marleen zegt: ‘Het sterke in dit verhaal is dat de CLB’ers altijd blijven zoeken hoe ze best kunnen handelen en zich niet laten opjagen door de druk van de omstandigheden en de initiatieven die – goedbedoeld - soms erg snel genomen werden. Ze blijven altijd het perspectief ‘wat moeten wij als hulpverleners voor dit gezin betekenen’ hanteren. Dat is de juiste positie om als CLB’er in te staan. Je ziet dat je dan wel in een spanningsveld komt te staan met het veiligheidsperspectief van justitie en politie.’

CODA

Deze casus was moeilijk, maar ook leerrijk. Op het einde van dit traject hebben we met alle betrokken CLB-medewerkers en de coördinator een evaluatiegesprek gehouden: we hebben als team veel geleerd uit deze casus en we merken dat we nu sterker staan.

Met dit verhaal in het achterhoofd kunnen CLB’ers bij een vermoeden van radicalisering mogelijk enkele moeilijke knopen in onthaal, vraagverheldering of het betrekken van het netwerk een beetje vlotter ontwarren. Als dat het effect is, is ons opzet geslaagd. We hebben als CLB-team knopen moeten doorhakken op momenten dat we ons in een grijze zone tussen veiligheid en hulpverlening voelden zitten. We hebben dat als team gedaan. En dat is volgens ons het beste advies dat we kunnen meegeven. Je moet samen afwegen welke gevolgen je acties kunnen hebben. Je hebt elkaar nodig om sterk te staan op momenten dat anderen je rol in vraag stellen. En vooral: leerlingen en ouders hebben ons hele team nodig om ervoor te zorgen dat hun rechten en kansen gevrijwaard blijven, ook in moeilijke situaties. 🌀

Tips voor scholen

- Als je meer informatie wil over radicalisering, kan je het interview met Sultan Balli in *Caleidoscoop* lezen (Victoir, A., & Germeijs, V. (2016). Radicalisering bij jongeren: uitzicht door inzicht. *Caleidoscoop*, jg 28(3), 30-38) of het EXPO0-dossier voor professionals (<https://www.vlaanderen.be/publicaties/radicalisering>).
- Twijfel je of uitspraken of gedrag van een leerling wijzen op radicalisering? Contacteer het CLB. Ook het Departement Onderwijs geeft dat advies.
- Hou een open blik en schort je oordeel nog even op. Het is best mogelijk dat het CLB zegt: ‘We denken bij jouw signaal nog niet aan radicalisering.’ We moeten immers opletten: door mensen te snel in het kader ‘radicalisering’ te bekijken, kunnen we onbedoeld een zelfvervullende voorspelling op gang zetten.
- Scholen hebben hun eigen referentiepersonen radicalisering bij hun pedagogische begeleiding. Referentiepersonen zullen in fase 0 en 1 de preventie rond radicalisering, het brede perspectief, helpen inbrengen. Bij een ernstige zorg zullen zij de raad geven om te verwijzen naar CLB.
- Als je wordt gevraagd op het LIVC-R, neem je best contact op met de referentiepersoon radicalisering van jouw net. <https://preventie-radicalisering-polarisering.vlaanderen.be/referentiepersonen-onderwijkskoepelsgo-en-clb-en-centraal-aanspreekpunt>

Tips voor CLB

- Zorg dat je contactpersonen/onthaalers die op school komen, weten dat ze signalen rond radicalisering sowieso aan hun team moeten voorleggen.
- Geef aan de school de boodschap dat het CLB in eerste instantie inzet op hulpverlening en dat je die rol zuiver houdt.
- Het eerste wat je bij een vraag rond radicalisering doet, is proberen verbinding te maken met de leerling en het gezin. Zorg dat er een lijn voor gesprek openblijft. Als mensen denken: je moet ons niet, we zijn niet goed genoeg voor jou, dan geef je onbedoeld aanleiding tot en versterk je een eventueel radicaliseringsproces.
- Durf denken aan radicalisering. Bij elk signaal dat een belletje ‘radicalisering’ doet rinkelen, moet je die hypothese ook op team kunnen brengen. Zelfs als het nog in het preventieve stadium zit. Wordt het vermoeden niet bevestigd, zoveel te beter. Je moet geen problemen maken waar er geen zijn. Maar je moet uit schrik voor de lading ook geen hypothesen op voorhand uitsluiten.
- Neem een casus nooit alleen op. Betrek het team en je coördinator. Je zult een aantal beslissingen met verreikende consequenties nemen, die je niet kan terugdraaien. Doe dat samen.
- Registreer al je interventies zorgvuldig in LARS. Je moet een spoor vinden van alle tussenkomsten en overleg.
- De begeleidingsdiensten voor de CLB’s (POC’s) ontwikkelen leidraden om je te ondersteunen indien je vragen krijgt rond radicalisering, beroepsgeheim en informatiedeling. Neem dus zeker een kijkje op jullie intranet of kennisnet.
- Als het CLB wordt gevraagd op het LIVC-R, neem je best contact op met de referentiepersoon radicalisering van jouw net. <https://preventie-radicalisering-polarisering.vlaanderen.be/referentiepersonen-onderwijkskoepelsgo-en-clb-en-centraal-aanspreekpunt>
- Zorg dat je weet welk lokaal netwerk ingeschakeld kan worden. In sommige gemeenten zijn er deradicaliseringsambtenaren. Op andere plaatsen zijn er brugfiguren. De situatie verschilt van gemeente tot gemeente en dat is knap lastig om uit te zoeken als je CLB verschillende gemeenten bedient. Toch loont het de moeite om dat proactief te doen, want op het moment zelf heb je vaak niet de tijd om uit te vissen welke mensen een rol van betekenis kunnen spelen.